

ТМ	Г. XXXVII	Бр. 2	Стр. 1039-1042	Ниш	април - јун	2013.
----	-----------	-------	----------------	-----	-------------	-------

Prikaz
 Primljeno: 03. 06. 2013.

Jasmina Petrović

O DRUŠTVENIM ASPEKTIMA OBRAZOVANJA*

Višedecenijska oseka sistematskog proučavanja problema koji pripadaju predmetnoj oblasti sociologije obrazovanja u srpskoj sociologiji čini da se pojavljivanje izdanja posvećenih upravo tim temama proglaši značajnim događajem u struci. Tim pre što kontinuirano izučavanje problema koji pripadaju navedenoj disciplini doprinosi ne samo značajnim teorijskim uopštavanjima, nego omogućava stvaranje osnove za kritičko promišljanje obrazovne politike i naročito aktuelnih izazova u započetoj reformi obrazovnog sistema Srbije.

Knjiga Jovana Bazića *Društveni aspekti obrazovanja*, koja se pojavila 2012. u izdanju Instituta za političke studije iz Beograda i Učiteljskog fakulteta u Leposaviću, razmatra više važnih tema kada je reč o obrazovnom sistemu Srbije.

Sadržaj knjige organizovan je u tri celine. U prvoj, naslovljenoj *Obrazovanje i politika*, sadržano je pet poglavlja. U uvodnom poglavlju razmotren je dijalektički odnos politike i obrazovanja na opštoj ravni, reklo bi se na način elementarne pojmovne distinkcije primerene udžbeničkoj literaturi, pri čemu je načinjen pokušaj da se ustanovi priroda povratne sprege između ova dva izvanredno važna društvena podsistema. Uticaj obrazovanja na politiku prepoznat je pre svega kroz dve dimenzije: doprinosa obrazovanja izgradnji političke lojalnosti neophodne za, dirkemovskim rečnikom kazano, postizanje društvene solidarnosti u jednoj zajednici, kao i kroz proces političke socijalizacije na individualnom planu.

Kada je reč o uticaju politike na obrazovanje autor smatra da se u njemu sabiru kako određeni opšti društveni interesi, tako i grupni interesi, pre svega određenih grupa na vlasti, političkih grupacija ali i oni koji pripadaju domenu civilnog društva. Veličinu pritiska na obrazovanje, ispoljenu od različitih interesnih grupa i pojedinaca, autor naglašava tvrdeći da su „ideje i koncepti obrazovne politike promenljivi, ne samo zbog promene društvenih potreba i ciljeva, već i zbog promene vlasti“ (str. 33), čime je implicite aktuelizovana i poznata tvrdnja Luja Alisea, da obrazovanje postaje ideološki aparat broj jedan u modernom društvu. Autor otvoreno ukazuje i na moguće vrste (zlo)upotrebe obrazovnog sistema od različitih interesnih grupa, ističući naročito opasnost od prikrivene manipulacije obrazovanjem u društvima u tranziciji, koja pre odaju

jasmiana@medianis.net

* Јован Базић (2012). *Друштвени аспекти образовања*. Београд: Институт за политичке студије и Лепосавић: Учитељски факултет у Лепосавићу, 271 стр.

utisak demokratskih, pluralnih i depolitizovanih društava nego što ona to suštinski jesu.

Sledi poglavlje koje dotiče važnu temu: nacionalni identitet u procesu političke socijalizacije. U njemu se autor koncentriše, pre svega, na temu njegove (re)konstrukcije u sklopu političke socijalizacije. Istaknuto je da se tokom političke socijalizacije stiču saznanja ne samo o načinu života u određenoj zajednici i njenim vrednosnim temeljima, već izgrađuju i ostali segmenti personalnog identiteta kroz usvajanje određenih političkih obrazaca od značaja za socijalnu interakciju. Na takav način razvija se politička kultura, izgrađuje solidarnost i svest o nacionalnoj pripadnosti, ali i tolerancija prema drugim etničkim grupama. Autor podvlači da se politička socijalizacija ne odvija samo u obrazovnom sistemu, već i kroz ostale agense socijalizacije, a njen konačni ishod jeste formirana svest o nacionalnom identitetu i svest o vlastitim društvenim ulogama koje prevazilaze pripadnost primarnim društvenim grupama, kako bi funkcionalisti kazali, uz partikularnu svest razvija se i univerzalistički sistem normi od značaja za preuzimanje različitih društvenih uloga.

U trećem poglavlju se tematizuje pitanje uloge građanskog vaspitanja u izgradnji građanskog društva. Poimajući građansko vaspitanje kao oblik vaspitanja i obrazovanja za demokratiju, autor pod njim podrazumeva skup vaspitnih aktivnosti usmerenih na osposobljavanje mladih za aktivno uključivanje u društveni život zajednice uređene na demokratskom političkom principu. Analizirajući forme i sadržaje građanskog vaspitanja kao školskog predmeta, ali i oblike onog usmerenog na odrasle, autor studije se kritički osvrće na stanje u Srbiji, izričući opravdane zamerke pre svega na kvalitet nastavnih sadržaja u kojima izostaje supstantivni element – znanja i sadržaji o demokratskom društvu i demokratskoj političkoj kulturi temeljeni na uopštenim iskustvima zajednica sa dugom demokratskom tradicijom.

Slede nalazi dva empirijska istraživanja. Najpre je ispitana usklađenost nastavnih planova i programa osnovnog obrazovanja u Srbiji sa važećim normativima kojima je regulisana ova delatnost, pri čemu se posebna pažnja posvećuje propisanim ciljevima. Ishod pomenute analize je nalaz da u normativnim aktima i obrazovnim planovima i programima postoji dvostruka, u biti komplementarna tendencija. S jedne strane, redukcija političkih sadržaja na etničke i kulturne specifičnosti i, s druge strane, težnja ka izgradnji građanskog nadnacionalnog identiteta. Potom su izneseni rezultati studije slučaja o nastavi građanskog vaspitanja i veronauke u osnovnim školama Raškog okruga, kako oni koji se odnose na pedagoške domete nastave, tako i na socijalni kontekst u kome se vrši izbor između pomenutih predmeta. U prilogu je ispitan i uticaj etničkog sastava učenika i obrazovanja roditelja na preferencije učenika pri izboru pomenutih predmeta, kao i motivacija roditelja prilikom odluke o izbornoj nastavi i njihovo zadovoljstvo stečenim kompetencijama dece.

Drugi deo knjige posvećen je tzv. bolonjskom procesu u Srbiji gde je razmotren kratak istorijat započete reforme obrazovanja, uz sumiranje rezultata nužnog prilagođavanja visokoškolskog sistema usvojenom modelu transformacije obrazovanja. Sledi prikaz činjenica koje se odnose na akreditaciju i proveru kvaliteta rada visokoškolskih ustanova, te na osnovu bogatog primarnog iskustva, predočavanje zapažanja o dometima i izazovima započetih promena.

U narednom poglavlju studije načinjena je analiza studijskih programa fakulteta koji obrazuju buduće vaspitače i učitelje u regionu, i u komparativnoj

perspektivi na primerima programa ovih ustanova u Beogradu i Zagrebu, sagledan je odnos između sadržaja usmerenih na izgradnju nacionalnog identiteta i onih čija je svrha izgradnja evropskog identiteta. U zaključku je istaknuto da u programima pomenutih ustanova dominiraju sadržaji u funkciji jačanja evropskog identiteta nad onima usmerenim ka formiranju nacionalnog identiteta, što autor tumači kao logičnu posledicu stremljenja evrointegracijama, kao i aktuelnih globalizacijskih procesa (str. 141).

Pitanje uloge visokog obrazovanja u izgradnji nacionalne bezbednosti Srbije kritički je razmotreno kroz analizu studijskih programa visokoškolskih ustanova čiji su sadržaji usmereni na određene vidove nacionalne bezbednosti. Osim podataka o nastavnim sadržajima na reformisanim studijskim programima, autor iznosi i vlastita zapažanja o njihovom kvalitetu, o vrstama i nomenklaturama stečenih kvalifikacija. Najozbiljnija zamerka izrečena je zbog prevage aplikativnih i, kako autor kaže, površnih znanja, nad širim teorijskim sadržajima društveno-humanističkih nauka i znanjima potrebnih za razvijanje kulture nacionalne bezbednosti (str. 158).

Treći deo knjige sadrži četiri zasebna ogleda usmerena na različite društvene aspekte obrazovanja. U prvom se promišlja značaj doživotnog obrazovanja za održivi razvoj iz normativističkog ugla, pri čemu se ukazuje da postojeća rešenja nisu dovoljna za razvitak kontinuiranog obrazovanja za racionalno i odgovorno upravljanje prirodnim i socijalnim resursima. Stoga autor zaključuje da je pomenute sadržaje nužno ugraditi ne samo u programe obrazovnih institucija, nego i svih društvenih ustanova koje se na bilo koji način bave obrazovanjem.

Ogled naslovljen „Informaciono-komunikacione tehnologije (IKT) u obrazovanju“ razmatra čitav niza značajnih pitanja: od uticaja društva na razvoj IKT u obrazovanju, preko uticaja novih tehnologija na promene u samom obrazovanju (promena nastavnih sadržaja i planova, metoda i oblika izvođenja nastave, prirode uloga nastavnika i učenika, poimanja nastavničkih kompetencija, itd.), do analize uticaja IKT na društveno ekonomske i socijalne nejednakosti u obrazovanju.

Ustavno uređenje obrazovanja u Srbiji je razmotreno kroz analizu ključnih članova Ustava kojim se regulišu najznačajnija pitanja u oblasti obrazovanja, počev od prava na obrazovanje, preko upotrebe jezika i pisma i slobode izražavanja nacionalne pripadnosti, slobode misli i veroispovesti, pa do prava i dužnosti roditelja u vezi s obrazovanjem dece. Takođe, u zasebnim celinama ovog priloga prokomentarisana je ustavom garantovana autonomija univerziteta i nadležnosti državnih organa u obrazovanju.

Konačno, knjiga je zaokružena poglavljem u kome se predstavlja obrazovni profil političkih elita u državama nastalim nakon raspada SFRJ, u kome autor daje detaljne informacije o stepenu i vrsti obrazovanja predsednika, članova vlada i parlamenata na čelu pomenutih zemalja. Premda je većina pripadnika političke elite u navedenim zemljama visokoobrazovana, autor se kritički osvrće na kvalitet njihovog obrazovanja i kompetencija za obavljanje državnih poslova, pa i na model njihovog regrutovanja u najviše državne organe.

Premda je knjiga namenjena studentima nastavničkih fakulteta, pisana sa ciljem da im omogući uvid u društveni kontekst obrazovanja, ona otvara niz pitanja iz domena obrazovne politike, nudeći obilje podataka od značaja za kompetentne proučavaoce dometa reformskih procesa. U njoj se nalazi i mnoštvo

1042

činjenica korisnih za dalja sociološka, politikološka i pedagoška proučavanja obrazovanja, što skupa čini da studija Jovana Bazića *Društveni aspekti obrazovanja* zavrđuje pažnju šire naučne i stručne javnosti.